

שמות פרק כז

(כ) ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד: (כא) באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדת יערך אתו אהרן ובניו מערב עד בקר לפני יקוק חקת עולם לדורתם מאת בני ישראל:

רש"י

(כ) ואתה תצוה, זך - בלי שמרים, כמו ששנינו במנחות (פו א) מוגררו בראש הזית וכו': כתית - הזיתים היה כותש במכתשת, ואינו טוחן בריחים, כדי שלא יהו בו שמרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה מכניסן לריחים וטוחן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כתית למאור, ולא כתית למנחות: להעלות נר תמיד - מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה: תמיד - כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר (במדבר כח ו) עולת תמיד, ואינה אלא מיום ליום. וכן במנחת חביתין נאמר (ויקרא ו יג) תמיד, ואינה אלא מחציתה בבקר ומחציתה בערב. אבל תמיד האמור בלחם הפנים משבת לשבת הוא: (כא) מערב עד בקר - תן לה מדתה שתהא דולקת מערב עד בקר, ושיערו חכמים חצי לוג לילי טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין בכך כלום:

רשב"ם

(כ) ואתה תצוה - למעלה הוא אומר דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה לפי שעה לצורך המשכן, אבל כאן שציווי זה לכל הדורות לתת שמן למאור לכל שנה ושנה לכך הוא אומר ואתה תצוה, שינה הלשון, לפי שכל לשון צוואה לדורות היא. וכן הוא אומר בתורה כהנים ובסיפרי כי כל לשון ציווי אינו אלא מיד ולדורות: זך - בלא שמרים. הזתים כתושים במכתשת כי [מן] הטחונים בריחים אינו זך כל כך: (כא) לפרוכת - לפני העדות:

העמק דבר

1 (כ) ואתה תצוה וגו'. כלל פרשה זו נפלאה. לבד לשון ואתה תצוה שכבר עמדו הראשונים ע"ז עוד עיקר הפי' אין כאן מקומה בתוך מעשה המשכן ויותר היה מקומה אחר מעשה המנורה עכ"פ. גם לשון ויקחו אליך. ואינו מבואר מה זה. והרמב"ן כ' שהזהיר שיביאווהו לפניו ומשה יראה אם הוא זך וכתית כראוי. ואינו אלא פלא. וכי לא נאמנו פקידי המשכן ע"ז ומה יהיה אחרי מות משה. עוד יש להעיר על מאמר 5 חז"ל בויקרא רבה ס"פ אמור פלי"א עה"פ צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך. הדי"ד ראשך עליך ככרמל וגו' מלך אסור ברהטים. ומפרשי מלך זה משה כו'. ומסיים אמר הקב"ה למשה. משה מלך עשיתך ואין דרך מלך לעשות בעצמו צו לאחרים לעשות בשבילך. וזה מדרש פליאה והלא כל התורה בא בצווי משה לישראל בשם ה' ולמה זה נתעוררו לדרוש כן בזו הפרשה. אבל יסוד הדבר למדנו ע"י ביאור עוד מאמר ברבה פ' זו ואתה הקרב אליך. הה"ד לולי תורתך שעשעי אז אבדתי בעניי. בשעה שאמר 10 הקב"ה למשה ואתה הקרב אליך הרע לו כו' א"ל תורה נתתי לך שאלולי היא לא בראתי עולמי כו'. והנה לא נודע עיקר התרעומת מני"ל לחז"ל שהרע למשה ותו אם הרע למשה אין זה פיסו כ"כ. שהרי אינו דומה כהונה שהיא לאהרן ולזרעו ואין לזולתו חלק בה משא"כ התורה ניתנה לכל ישראל כמו למשה ולזרעו אלא משה בעצמו היה שליח וזכה שתנתן ע"י. ואין זה שיכות לזרעו כלל. אלא הענין בכ"ז דיש לדעת דאור התורה שהוא תכלית המשכן ועיקר המשנה שכונה בישראל. בא בשפע ע"י אמצעות שני כלי 15 קודש. היינו הארון והמנורה. ונשתנו פעולותיהם. הארון בא ליעוד הדברות שבכתב וגם לצווי בקבלה בע"פ וכמש"כ לעיל כ"ה כ"ב. ועדיין אין בזה כח הפלפול והחידוש שיהא אדם יכול לחדש מעצמו דבר הלכה שאינו מקובל. ולזה הכח הנפלא שנקרא תלמוד ניתן כח המנורה אשר נכלל בו שבע חכמות וכל כחות הנדרש לפלפולה ש"ת. וכ"ז נכלל בכפתורים ופרחים. עד דאי' בב"ר פצ"א ר' טרפון בשעה שהיה שומע דבר מתוקן היה אומר כפתור ופרח. ושיח רבן של ישראל ללמדנו בא שמה שתלמיד ותיק מחדש 20 דבר טוב הוא ע"י כח שנרמז בכו"פ של המנורה. וע"כ בית שני שרבו ישיבות והעמידו תלמידים הרבה להויות דאביי ורבא שהוא התלמוד מש"ה נתחזק כח המנורה ע"י נס דחנוכה. וע"ע להלן ל"ט ל"ז שהראיתי לדעת שמרומז ג"ז בתורה. והיינו דאי' בברכות דנ"ז הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה שנא' ויקחו אליך שמן זית וגו': עוד ראוי לדעת דמשה ואהרן היו נחשבים לחברים כדתניא באדר"נ פכ"ז ומנין שכבוד חבירו יהא חביב עליו כרבו שנא' ויאמר אהרן אל משה בי אדוני. והלא אחיו 25 הקטן ממנו היה אלא עשאו אבו. והטעם בזה דאע"ג שאהרן היה נצרך לגמרא דמשה מפי ה' מכ"מ אחר ששמע שוב לא היה נצרך לו לסברא. והיה גדול בישראל כמשה. אלא שגדולתם בתורה לא היה באופן א'. דכח משה היה נעלה בכח הפלפול לחדש דבר מה שלא שמע בקבלה. ע"י ההכרח והפלפול. וכדאיתא בנדרים דל"ח לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו ומסיק ההוא לפלפולא בעלמא. ואהרן היה נעלה בכח הסברא לדמות מילתא למילתא ולכוין האמת. וזהו עפ"י דבר ה' לאהרן ולהורות את בני ישראל. ועיקר ההוראה בשעתו א"א לחדש כל שאלה דור עד שעלה פעם א' על משה במעשה דשעיר החטאת. וע"ע 30 <<<

העמק דבר (המשך)

35 מש"כ בס' במדבר בפי' מקושש ובסי' דברים י' ו' שהיו משה ואהרן שני ראשי סנהדרות בישראל זה בכחו וזה בכחו. ואחר שמושה היה מיוחד לכח החידוש והפלפול ע"כ נדרש לו ביחוד כח המנורה שיאיר לו הדרך להגיע לאמת. והיה ראוי שמושה יעסוק בעצמו בהכנת השמן. אלא שישראל עשו צרכי משה. כ"ז למדו חז"ל ברבה פ' אמור הנ"ל דלהכי כתיב ויקחו אליך היינו בשבילך. אלא מ"מ צו את בני ישראל ולא את בעצמך מפני שאתה מלך. זהו כל ביאור אותו מאמר. ובפי' אמור הוספנו בזה לפי הענין. ומעתה אנו באים בדרך ישר לבאור מאמר חז"ל כאן שנתקשה לחז"ל סמיכות הפרשיות. וכמו שקשה לנו. והעלו חז"ל שכי' בא פיוס למשה. דקודם שאמר ה' למשה ואתה הקרב אליך וגו' והודיעו מעלה הפנימית שהכינו הקב"ה לקדושת העבודה הקדים ה' מאמר זה למשה שהוא פיוס בזה שזה החלק הנעלה של החידוש והפלפול ניתן רק למשה ולזרע עד שאני מזהירך שאתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך וגו' שהוא שייך אך אליך. ובזה גדול כחו מכח אהרן. דאע"ג דכח אהרן גם בתורה רב בסברא ובהוראה מ"מ אינו דומה מעלת ח החידוש לכח ההוראה. באשר ההוראה הבאה מכח דמיון מילתא למילתא אינו מוכרח ואפשר שיבא רעהו וחקרו וידמה בא"א (וזהו ענין מאמרם ז"ל בעירובין דנ"ב שאול לא גלי מסכת. לא שהורה שלא כדן ח"ו אלא שהוראותיו לא היו מוכרחים לדורות. ולא נעשה משנה. משא"כ דוד שהיה מחוקק ובא מכח החידוש והפלפול שהוא מוכרח ונקרא גלי מסכת. ויבואר יותר בפי' דברים פ' ברכה:) ובה נתפייס משה. והיינו שהביא המדרש מקרא לולי תורתך שעשועי וגו' ואין פס' שעשועי לשון שחוק ושעשועים ח"ו אלא כמהפך ומסלסל בהם כמו אדם המשתעשע בדבר. וזהו 50 דרך הפלפול: **כתית למאור.** בשעה שנכתת יאה מתחלה לצורך המאור דיש נ"מ במעשה השמן דשמן בעצם מר כזית עצמו ומשימים במ עשבים וכדומה שממתיקים אותו אבל אם מתחלה נכתת למאור. הרי הוא נקי מכל זיוף ועירוב: **להעלות נר תמיד.** לא לפעם ראשונה נצרך לצוות שהרי בא לזה נדבר הנשיאים. אלא לאחר שיכלה זה השמן: (כא) **חקת עולם לדורותם מאת בני ישראל.** גם אחרי מות משה 55 ויהי הנרות תועלת לגדולי ישראל בשעתן. מ"מ חובה על כלל ישראל להביא מתרומת הלשכה. שבא לכלל קרבנות צבור לפרנסת כל ישראל. יביאו גם שמן למאור להאיר עיני גדולי הדור בתורה:

רש"י

(ב) **צו את בני ישראל** - זו פרשת מצות הנרות. ופרשת ואתה תצוה לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן לפרש צורך המנורה. וכן משמע, ואתה סופך לצוות את בני ישראל על כך: **שמן זית זך** - שלשה שמנים יוצאים מן הזית, הראשון קרוי זך, והן מפורשים במנחות (פט א) ובתורת כהנים: **תמיד** - מלילה ללילה, כמו עולת תמיד שאינה

ויקרא פרק כד

(א) וַיִּדְבֹר יִקְנֹק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) צו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כְּתִית לְמֵאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: (ג) מִחוּץ לְפָרֶכֶת הָעֵדֻת בְּאֵהָל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן מֵעֶרְבֵד עַד בֹּקֶר לִפְנֵי יִקְנֹק תָּמִיד חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: (ד) עַל הַמִּנְבֵּה הַטְּהֵרָה יַעֲרֹךְ אֶת הַנְּרוֹת לִפְנֵי יִקְנֹק תָּמִיד:

אלא מיום ליום: (ג) **לפרכת העדות** - שלפני הארון, שהוא קרוי עדות. ורבותינו דרשו על נר מערבי, שהוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים: **יערך אתו אהרן מערב עד בקר** - יערוך אותו עריכה הראויה למדת כל הלילה, ושיערו חכמים חצי לוג לכל נר ונר, והן כדאי אף ללילי תקופת טבת, ומדה זו הוקבעה להם: (ד) **המנרה הטהרה** - שהיא זהב טהור. דבר אחר על טהרה של מנורה, שמטהרה ומדשנה תחלה מן האפר:

המב"י

(ב) **צו את בני ישראל** - זו פרשת מצות הנרות, ופרשת ואתה תצוה (שמות כז כ) לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן לפרש צורך המנורה, וכך משמעה, ואתה סופך לצוות את בני ישראל על כך, לשון רש"י. ואיננו נכון בעיני, שאין הפרשה ההיא סמוכה לפרשת המנורה, וכבר נאמר (שם מ כה) ויעל הנרות לפני ה' כאשר צוה ה' את משה, והנה המצוה והמעשה נזכרים ונעשים כבר. אבל צורך הפרשה הזאת לשני דברים, ששם צוה ויקחו אליך שמן זית זך מאת בני ישראל, כלומר מאת כל איש אשר נמצא אתו שמן זית זך למאור עם שאר תרומת המשכן, וכן עשו כמו שנאמר (שם לה כז כח) והנשיאים הביאו וגו' את הבושם ואת השמן למאור. ואע"פ שאמר שם "חוקת עולם לדורותם", הוא על ההדלקה, ועכשיו כלה השמן ההוא שהביאו הנשיאים נדבה, וצוה שיקחו בני ישראל משל צבור לדורותם שמן זית זך כתיב כשמן הראשון, כטעם ויקחו אליך פרה אדומה (במדבר יט ב), שיבקשו אותה ויביאוה הצבור. ושם עוד לא אמר אלא יערוך אותו אהרן ובניו וגו', והיה במשמע על המנורה או בלא מנורה אם תשבר או תאבד כאשר היה בשובם מן הגולה, ועכשיו אמר בפירוש (פסוק ד) על המנורה הטהרה, שלא ידליקו אלא על מנורה הטהרה: ומדרש רבותינו (ת"כ פרשה יג יב) על המנורה הטהרה, על טהרה של מנורה, שלא יסמכם בקסמים ובצורות. יערוך את הנרות לפני ה', שלא יתקן מבחוץ ויכניס. תמיד, אף בשבת. תמיד, אף בטומאה: